

دانشگاه متقن ارومیه
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه آموزشی علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته مشاوره گرایش توان بخشی

رابطه ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری

پژوهشگر:

افشین صابری فرد

استاد راهنما:

دکتر تقی اکبری

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل صدری

عنوان و نام پدیدآور:	رابطه ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری/افشین صابری فرد
استادان راهنما:	دکتر تقی اکبری
استادان مشاور:	دکتر اسماعیل صدری دمیرچی
تاریخ دفاع:	۱۳۹۸/۰۶/۲۴
تعداد صفحات:	۸۰ ص.
شماره پایان نامه:	نام گروه / شماره پایان نامه

چکیده:

هدف: پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری انجام گرفت.

روش شناسی پژوهش: روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش را دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری متوسطه دوم شهر یاسوج در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ تشکیل می‌دادند که از میان آن‌ها ۲۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس به‌عنوان نمونه انتخاب شد و به پرسشنامه‌ی حمایت تحصیلی معلم ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)، پرسشنامه‌ی سرزندگی تحصیلی دهقانی زاده و همکاران (۱۳۹۱) و پرسشنامه‌ی ادراک از سبک مدیریت کلاس مارتین و بولدین (۲۰۰۸) پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بین ادراک از سبک مدیریت تعاملی کلاس و حمایت تحصیلی معلم با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری رابطه مثبت معناداری و از سویی سبک مدیریت مداخله‌ای پیش‌بینی‌کننده منفی و معنی‌دار سرزندگی تحصیلی است؛ اما سبک غیر مداخله‌ای پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار سرزندگی تحصیلی نیست.

نتیجه‌گیری: بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلم از متغیرهای مرتبط با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان است.

واژه‌های کلیدی: ادراک سبک مدیریت کلاس، حمایت تحصیلی، سرزندگی تحصیلی.

۱- مقدمه و هدف

۱-۱- مقدمه

دوران تحصیل، دوره‌ای از زندگی است که در آن تغییرات شناختی و اجتماعی وسیعی اتفاق می‌افتد. از این رو انطباق و سازگاری با فرصت‌ها و چالش‌های تحصیلی مورد توجه پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده است. سرزندگی تحصیلی^۱ یکی از توانایی‌ها و استعدادها ی یادگیرندگان است که موجب سازگاری افراد بر تهدیدها و فشارها در حیطه تحصیلی می‌شود، احساس سرزندگی نوعی تجربه خاص روان‌شناختی است که در این تجربه افراد در خود حس شور زندگی و روحیه می‌کنند (صادقی و گشنیگانی، ۱۳۹۵).

سرزندگی تحصیلی به معنای توانایی موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان و دانشجویان در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فائق آمدن بر آن‌ها است (کامرفورد، باتیسون و تورمی، ۲۰۱۵). سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم در یادگیری موفق و ثمربخش است و باعث اثبات توانایی‌ها در پیشرفت‌های علمی می‌شود (فریلیچ و شیختمن، ۲۰۱۰) و به عنوان یکی از مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی در بسیاری از نظام‌های پژوهشی مطرح است. وقتی فردی کاری را به طور خودجوش انجام می‌دهد نه تنها احساس خستگی و ناامیدی به او دست نمی‌دهد، بلکه احساس می‌کند انرژی او افزایش یافته است. به طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنادار سلامت ذهنی است (سولبرگ، هاپکینز، اوپوندسن و هالواری، ۲۰۱۲).

سرزندگی تحصیلی، تحت تاثیر عوامل مختلف فردی و اجتماعی از جمله حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس^۵ قرار می‌گیرد. حمایت تحصیلی در مدرسه تاثیر زیادی بر کسب موفقیت‌ها و سرزندگی، سلامت و شادابی دانش‌آموزان دارد و سازه‌ای است که در دهه‌ی اخیر توسط سازمان بهداشت جهانی جایگزین سازه سلامت شده و با در نظر گرفتن ابعاد مختلف زندگی انسان به بهداشت و سلامت جسمی و

1. academic vitality

2. Comerford, Batteson & Tormey

3. Freilich & Shechtman

4. Solberg, Hopkins, Ommundsen & Halvari

5. understanding the classroom

روانی او به رویکرد جامع‌تری اشاره می‌کنند (بشیری، ۱۳۹۵). طبق تحقیقات ماریسون و آلن^۱ (۲۰۰۷) محیط کلاس از طریق فراهم ساختن فرصت‌های رشد و حمایت‌های عاطفی، انگیزشی و راهبردی می‌تواند در ارتقا سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان موثر باشد. برای دانش‌آموزان، محیط‌هایی مانند کلاس درس (حمایت‌ها و رفتارهای معلم)، گروه همسالان، مدرسه به عنوان یک کل و حمایت‌ها و انتظارات خانواده مهم تلقی می‌شوند (به نقل از رشیدی، امیری، مهرآور گیگلو و نودهی، ۱۳۹۴).

برخورداری از سرزندگی تحصیلی، موجب عملکرد موفقیت‌آمیز و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شده است؛ بنابراین با توجه به موارد فوق، پژوهش حاضر باهدف ارتباط ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری انجام گرفت.

۲-۱- بیان مسأله

در زندگی روزانه تحصیلی، دانش‌آموزان با انواع چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره مواجه می‌شوند. برخی از دانش‌آموزان در برخورد با این موانع و چالش‌ها موفق عمل می‌کنند، اما گروهی دیگری از دانش‌آموزان در این زمینه ناموفق هستند. از این‌رو درک و چگونگی سازگاری با چالش‌های تحصیلی باید موردتوجه جدی پژوهشگران تعلیم و تربیت قرار بگیرد. از توانمندی‌هایی که در سازگاری تحصیلی یادگیرندگان موردتوجه قرار گرفته، سرزندگی تحصیلی است (بورنگ و رحیمی بورنگ، ۱۳۹۵).

سرزندگی^۲ به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی در بسیاری از نظام‌های پژوهشی مطرح هست. اهمیت توجه به آن مسئله تا حدی است که امروزه در مورد بهزیستی ذهنی شاخص‌های ملی تهیه می‌شود و آن‌قدر این مسئله اهمیت دارد که هر کشور یک شاخص بهزیستی ذهنی را برای جامعه خود ساخته است (مارتین^۳، ۲۰۱۴). سرزندگی به‌عنوان حسی آشنا معرفی شده است که تاریخچه‌ی آن مربوط به مکاتب سلامت روانی است. به اعتقاد رایان و فردریک^۴ (۱۹۹۷) سرزندگی تحصیلی انرژی نشأت گرفته از خود فرد است و این انرژی از منابع درونی و نه تهدید اشخاص در محیط، نشأت می‌گیرد؛ به‌عبارت‌دیگر، سرزندگی احساس سرزنده بودن، نه تحریک و نه اجبار دادن آن است. در واقع سرزندگی بازتاب سلامت روان‌شناختی و جسمی است (دیوجن، روسنستیل، اسپتس، اسمانبروک و داهمن^۵، ۲۰۱۱). با توجه به اینکه دانش‌آموزان بالای ۱۵-۱۸ سال در محیط تحصیلی هستند، بهتر است که پیشایندها یا عوامل تأثیرگذار بر روی ظرفیت

1. Marison & Allen

2. vitality

3. Martin, A.

4. Rayan R & Feredrik, C

5. Duijin M, Rosenstiel IV, Schais W, Smallenbroek C, Dahmen R

دانش‌آموزان در برخورد با چالش‌های تحصیلی که موجب سرزندگی است، شناسایی شوند پیشایندهای سرزندگی تحصیلی در سه سطح مختلف روانی، عوامل مربوط به مدرسه و مشارکت در فرایند تحصیل و عوامل مربوط به خانواده و همسالان موردتوجه قرار گرفته است (مارتین و مارش، ۲۰۰۸). سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد تأثیر می‌گذارد و در آنچه لیاقت‌ها و توانایی‌ها به بار می‌نشیند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود، اما در زندگی روزانه‌ی تحصیلی، دانش‌آموزان ممکن است با انواع چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره (از جمله نمرات ضعیف، سطوح استرس، تهدید اعتمادبه‌نفس در نتیجه‌ی عملکرد، کاهش انگیزش و تعامل و...) مواجه می‌شوند که بر سرزندگی تحصیلی آن‌ها تأثیرات منفی بر جای می‌گذارد. برخی از دانش‌آموزان در برخورد با این موانع و چالش‌ها موفق عمل می‌کنند، اما گروه دیگری از دانش‌آموزان در این زمینه ناموفق هستند. گروهی از دانش‌آموزانی که موفق نمی‌شوند که با این موانع با موفقیت روبه‌رو شوند، سرزندگی تحصیلی کمی از خود نشان داده و به تبع آن عملکرد ضعیف تحصیلی، فرسودگی تحصیلی و... پائینی از خود نشان می‌دهند. لذا توجه به عوامل مؤثر در افزایش سرزندگی تحصیلی از جمله موارد اساسی است. پژوهش‌های کام‌فورد و دیگران (۲۰۱۵) و میلر، کونلی، مگ‌وآیر^۱ (۲۰۱۳) حاکی از اهمیت سرزندگی تحصیلی در جامعه دانش‌آموزی است. به‌طور کلی در پژوهش‌های مختلف عوامل مؤثر بر سرزندگی تحصیلی در سه بعد عوامل «خانواده و همسالان»، «مدرسه و مشارکت» و «روانی» در نظر گرفته می‌شود (برنن و دیگران^۲، ۲۰۱۴).

یکی از عوامل تحصیلی که می‌تواند بر سرزندگی تحصیلی رابطه داشته باشد، ادراک سبک مدیریت کلاس توسط معلم است. در واقع مطالعه ادراک از محیط کلاس بر این فرض استوار است که فراگیران از محیط با ویژگی‌های زمینه‌ای و شخصی وی پیوند دارد و این امر به توبه خود بر روشی که وی درباره دنیای اجتماعی خود می‌اندیشد و نیز رویکردش نسبت به محیط اطراف، تأثیر می‌گذارد (پاتریک و همکاران، ۲۰۰۷). بر این اساس ادراک دانش‌آموزان از محیط یادگیری بر اعتمادبه‌نفس و خودکارآمدی و همچنین خوش‌بینی آنان از محیط تأثیر می‌گذارد. پژوهش‌های مختلف نیز نشان دادند که ادراک از محیط کلاس تعیین‌کننده یادگیری معنادار فراگیران خواهد بود (فراسر، ۱۹۹۸). زمانی که دانش‌آموزان ادراک مثبتی از محیط کلاس خود به دست می‌آورند عملکرد بهتر و نگرش‌های مثبت بیشتری نسبت به آموخته‌های خود خواهند داشت (درمن، ۲۰۰۵). همچنین ادراک دانش‌آموزان از رفتار اساتید به عنوان یکی از مهم‌ترین میانجی‌های اساسی در بین رفتار معلمان و دانش‌آموزان عمل می‌کند (دن بروک، ۲۰۰۱). پژوهشگران سبک مدیریت کلاس توسط معلمان را دارای سه سبک مداخله‌گر، تعاملی و غیر مداخله‌گر تقسیم‌بندی نموده‌اند. رویکرد غیر مداخله‌گر بر پایه این اعتقاد و باور شکل گرفته است که هر فرد دارای

¹ Miller S, Connolly P. & Maguire L

² Brennan J

نیازهای خاص خود می‌باشد و تمایل دارد که به شیوه موردنظر خود این نیازها را مرتفع نماید؛ بنابراین مدیر موظف است که شرایط لازم برای ارضای این نیازها همراه با اعمال حداقل کنترل بر مدرسان را فراهم نماید. رویکرد غیر مداخله‌گر، واگذاری مسؤلیت‌ها به فراگیران و فرصت بیشتر برای تعامل آزاد در کلاس و پیروی آن‌ها از علایق شخصی خود است. رویکرد مداخله‌گر همواره بر این نکته تأکید می‌کند که رشد هر فردی به طور کامل متأثر از محیط بیرونی خود (مستقل از افراد و امکانات) می‌باشد، بنابراین مدرس باید شرایط موجود را تحت نظارت و کنترل دقیق و شدید خود قرار دهد. در این رویکرد، تأکید بر اعمال کنترل و نظارت بیشتر بر فعالیت‌ها و رفتار فراگیران است. در نهایت رویکرد تعاملی به عنوان یک رویکرد بینابینی یا حد وسط بر تعامل یا تأثیر متقابل فرد و محیط تأکید می‌نماید. در این رویکرد نظارت و کنترل بر موقعیت کلاسی بین مدرس و یادگیرندگان تقسیم می‌شود و کنترل و انضباط در سایه تعامل میان فراگیر و مدرس و سهیم شدن فراگیر در برنامه‌ریزی و سازماندهی کلاس صورت می‌گیرد (امینی، رحیمی و غلامیان برزکی، ۱۳۹۴؛ جباری و حسینی سریشی، ۱۳۹۲).

از دیگر عواملی که می‌تواند با سرزندگی دانش آموزان رابطه داشته باشد، حمایت‌های تحصیلی معلمان می‌باشد. در واقع حمایت معلم، به‌نوعی حمایت اجتماعی است. به‌طور معمول حمایت اجتماعی مشتمل بر سه نوع می‌باشد: الف) حمایت وسیله‌ای که شامل منابع مادی و پول می‌شود، ب) حمایت اطلاعاتی که شامل فراهم آوردن اطلاعات و پیشنهادات است و فرد را قادر می‌سازد که با سختی‌ها کنار بیاید، ج) حمایت احساسی که شامل عشق ورزیدن، اهمیت دادن و درک طرف مقابل است (بارا، ۱۹۸۶؛ به نقل از محمد زاده و همکاران، ۱۳۹۳). ویتزل و همکاران (۲۰۱۰) معتقد اند که حمایت اجتماعی در محیط‌های آموزشی یک موضوع چند بعدی است که نقش معلم - دانش آموزان، معلم - والدین و والدین همسالان ترکیب‌هایی فراهم می‌نماید که هر یک به‌تنهایی و در ارتباط با یکدیگر، در کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش آموزان ایفا می‌کنند. حمایت معلم نوعی حمایت عاطفی است که شامل مهیاکردن مشوق‌ها برای یادگیری باشد (فتحی و جمال‌آبادی، ۱۳۹۶). شواهد پژوهشی فتحی و جمال‌آبادی (۱۳۹۶)، نشان می‌دهد بین حمایت‌های تحصیلی معلمان و سرزندگی تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی مثبت و مستقیم وجود دارد.

مرور تحقیقات در داخل و خارج نشان می‌دهد که تاکنون جهت پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی نقش برخی عوامل تحصیلی و محیطی از جمله سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی در دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این درحالی است که نقش و اهمیت این متغیرها در ارتقاء عملکرد دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری بسیار حائز اهمیت می‌باشد. لذا برای این منظور ارتباط ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

مرور ادبیات تجربی پژوهش حاکی از آن است که تاکنون کمتر پژوهشی در داخل و خارج نقش ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان در سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری را مورد بررسی قرار داده است. پژوهش حاضر به لحاظ ترکیب متغیرهای مورد نظر ادراک سبک مدیریت کلاس، حمایت تحصیلی معلمان و سرزندگی تحصیلی بر روی جامعه دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری می‌تواند نتایج مفیدی به دنبال داشته باشد. شناخت نقش معلم به در سرزندگی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری می‌تواند به تسهیل یادگیری در این گروه از دانش آموزان منجر شود.

با توجه به لزوم توجه به کیفیت نظام آموزشی و شناخت عناصر مؤثر در عملکرد دانش‌آموزان بخصوص دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری، پژوهش حاضر سعی در شناخت ابعاد ادراک سبک مدیریت کلاس، حمایت تحصیلی معلمان و تعیین سهم هریک از عوامل ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان بر میزان رفتار سرزندگی تحصیلی است. به‌طور کلی پژوهش‌های اندکی در ایران در زمینه سرزندگی تحصیلی انجام شده و تاکنون پژوهشی باهدف بررسی مدل پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس مؤلفه‌های ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان در بین دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری صورت نگرفته است. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند در بهبود عملکرد دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری مؤثر باشد. همچنین این نتایج تبیین مکانیزم‌های سرزندگی تحصیلی و تأثیر عوامل اجتماعی و روان‌شناختی بر این مؤلفه را روشن خواهد کرد که گامی مهم در شناخت و افزایش سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری و غنای دانش موجود در مورد متغیرهای پژوهش خواهد بود.

۴-۱- اهداف پژوهش

۴-۱-۱- اهداف کلی پژوهش

۱- ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری

۴-۱-۲- اهداف جزئی پژوهش

۱- تعیین رابطه‌ی ادراک سبک مدیریت کلاس با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری.

۲- تعیین رابطه‌ی حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری.

۱-۵- فرضیه‌های پژوهش

۱- ادراک سبک مدیریت کلاس با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری رابطه دارد.

۲- حمایت تحصیلی معلمان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری رابطه دارد.

۳- ادراک سبک مدیریت کلاس و حمایت تحصیلی در سرزندگی تحصیلی دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری نقش دارد.

۱-۶- تعریف نظری متغیرها

ناتوانی یادگیری: وزارت آموزش و پرورش آمریکا (۲۰۰۶) ناتوانی‌های یادگیری را گروه ناهمگنی از اختلالات عنوان کرده که دارای مشخصه‌هایی نظیر دشواری در فراگیری و کارکرد گوش دادن، حرف زدن، خواندن، نوشتن و محاسبه کردن هستند (نریمان و همکاران، ۱۳۸۶).

سرزندگی تحصیلی: سرزندگی تحصیلی به صورت توانایی دانش‌آموزان برای موفقیت در برخورد با موانع و چالش‌های تحصیلی که در مسیر زندگی تحصیلی معمول هستند، تعریف شده است (مارتین و مارش، ۲۰۰۸).

ادراک سبک مدیریت کلاس: ادراک از کلاس را نوعی از ادراک دانش‌آموزان از کلاس و فعالیت‌های یادگیری کلاسی می‌دانند و آن را در مؤلفه‌هایی چون: علاقه، انتخاب، چالش و لذت از فعالیت‌های کلاسی تقسیم‌بندی کرده‌اند (مک آلیستر، ۲۰۱۱).

حمایت تحصیلی: ویتزل و همکاران (۲۰۱۰) معتقدند که حمایت اجتماعی در محیط‌های آموزشی یک موضوع چند بعدی است که نقش معلم - دانش‌آموزان، معلم - والدین و والدین همسالان ترکیب‌هایی فراهم می‌نماید که هر یک به‌تنهایی و در ارتباط با یکدیگر، در کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند.

۱-۷- تعریف عملیاتی متغیرها

ناتوانی یادگیری: منظور ناتوانی یادگیری در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی در پرسشنامه‌ی مشکلات یادگیری کلوردو که توسط ویلکات و همکاران (۲۰۱۱) ساخته شده و حاجلو و رضایی شریف (۱۳۹۱) آن را هنجاریابی کردند، بدست می‌آورند.

سرزندگی تحصیلی: منظور از سرزندگی تحصیلی در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی در پرسشنامه‌ی سرزندگی تحصیلی دهقانی زاده و حسین چاری (۱۳۹۱) کسب کرده‌اند. مقیاس اندازه‌گیری این متغیر فاصله‌ای می‌باشد.

ادراک سبک مدیریت کلاس: منظور از اشتیاق شغلی در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی در پرسشنامه‌ی اشتیاق شغلی و شافلی (۲۰۰۸) کسب کرده‌اند. مقیاس اندازه‌گیری این متغیر فاصله‌ای می‌باشد.

حمایت تحصیلی: منظور از حمایت تحصیلی در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی در پرسشنامه‌ی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) کسب کرده‌اند. مقیاس اندازه‌گیری این متغیر فاصله‌ای می‌باشد.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

این فصل دارای دو بخش است؛ ۱. پیشینه‌ی نظری و ۲. پیشینه‌ی پژوهشی. در بخش تعاریف نظری، تعاریف ادراک سبک مدیریت کلاس، سرزندگی تحصیلی و حمایت تحصیلی ارائه شده است و در بخش دوم، پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج در مورد ادراک سبک مدیریت کلاس، حمایت تحصیلی و سرزندگی تحصیلی آمده است.

۲-۲- تعریف سبک مدیریت کلاس

به بیان لانگ، فری، وین استین^{۱۳} (۲۰۰۵)، مدیریت کلاس برای خلق بهترین محیط ممکن به منظور یادگیری، اولویت نخست در مسؤولیت‌های معلم کلاس به شمار می‌آید. مدیریت کلاس درس، شامل جنبه‌های بسیاری می‌شود: مدیریت فضا، زمان، فعالیت‌ها، مواد آموزشی، ارتباطات اجتماعی و رفتار

¹³ Lang, Feree & Estien

دانش آموزان. این مفهوم با طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های برعهده گرفته‌شده به‌وسیلهٔ معلم در کلاس درس، مرتبط است (دججیک و استویلیکوویک^{۱۴}، ۲۰۱۱).

هدف مدیریت کلاس ایجاد و حفظ نظم اجتماعی به منظور آموزش و یادگیری بهتر است (ریپرت و وودکاک^{۱۵}، ۲۰۱۰). مدیریت کلاس درس فرایندی چرخشی است که شامل طراحی پیشرفته، اجرا، ارزیابی در طول اجرا و ارزیابی نهایی می‌باشد و عوامل مربوط به فراگیران و محیط آن‌ها را در نظر گرفته، موجب پیشرفت در فعالیت‌های انجام‌شده برای یادگیری فراگیران در کلاس می‌شود (تال^{۱۶}، ۲۰۱۰). بر طبق نظر کارشناسان، ابعاد اصلی مهارت‌های مدیریت کلاس درس شامل فراهم کردن حمایت علمی و عاطفی، نظارت دقیق و مستمر بر کلاس و مدیریت تعارض می‌باشد (دهر، فایز و نیاز^{۱۷}، ۲۰۱۰).

۳-۲- اهمیت سبک مدیریت کلاس در فرایند تدریس

کلاس درس خط مقدم فعالیت‌های آموزشی و تربیتی و جایگاهی جهت آماده نمودن افراد برای زندگی در جهان در حال تغییر است (کنتی^{۱۸}، ۲۰۱۱). مارزانو و مارزانو^{۱۹} با اشاره به این واقعیت که عوامل متعددی در فرایند تدریس اثربخش مؤثر می‌باشند، معتقد هستند که مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده در این زمینه به فعالیت‌ها و اقداماتی مربوط می‌گردد که در قالب مدیریت کلاس درس توسط معلمان، استادان و مجریان برنامه‌های درسی انجام می‌شود (مارزانو و مارزانو، ۲۰۰۳).

مدیریت کلاس درس، هنر به کار بردن دانش تخصصی و بهره‌گیری از مهارت‌های کلاس داری در مدیریت دانش آموزان به‌سوی اهداف مطلوب مد نظر فراگیران و جامعه می‌باشد؛ بنابراین مدیریت کلاس درس به ایجاد محیطی امن و محرک برای یادگیری اشاره دارد. این مفهوم ترکیبی از شخصیت معلم، توانایی‌ها و رهبری حرفه‌ای او است. مطالعاتی که به بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرداخته‌اند، خاطرنشان می‌سازند که از بین ۲۲۸ متغیر بررسی‌شده، مدیریت کلاس، تاثیر مستقیم بیشتری بر دستاوردهای تحصیلی دانش آموزان دارد (جیجیک و استویلی کوپچ، ۲۰۱۱).

در میان 221 متغیر تأثیرگذار بر روی پیشرفت تحصیلی فراگیران، مدیریت کلاس درس مستقیم‌ترین نقش را ایفا می‌کند. از دهه 1980 به بعد توجه و تأکید قابل توجهی از جانب متخصصان آموزشی به بررسی نقش و جایگاه مهم مدیریت کلاس درس صورت گرفت. به عقیده‌ی ولفگانگ^{۲۰} (۲۰۰۴)؛ معلمان بر اساس عقایدشان درباره رشد و یادگیری دانش‌آموزان الگوهای رفتاری خود را در مدیریت

¹⁴ Djigic & Stojiljkovic

¹⁵ Reupert & Woodcock

¹⁶ Tall

¹⁷ Dahar, Faize & Niwaz

¹⁸ Konti

¹⁹ Marzano & Marzano

²⁰ Wolfgang

کلاس شکل میدهند که هر الگو یا سبک رفتاری میتواند اثرات متفاوتی بر رشد دانش آموزان به جای گذارد.

سبک‌های مدیریتی و کلاس داری معلمان، بدون پشتوانه علمی به‌تنهایی نمی‌تواند موفقیتی به ارمغان آورد. چگونگی به کار بستن اطلاعات نظری نیز به تجربه، عمل، آزمایش و آگاهی‌های معلم از اصول مدیریت و روش تدریس بستگی دارد. به نظر ردین سبک مدیریت معلمی اثربخش است که با موقعیت، وضعیت کلاس و نیاز فراگیران مناسب باشد.

اداره کلاس درس همواره با رویکرد دانش‌آموز محوری، معلم محوری یا تلفیقی از هر دو مدیریت بوده است. سبک معلم محوری بیشتر بر پیشرفت تحصیلی و سبک دانش‌آموز محوری بر حفظ استقلال و کسب مهارت‌های زندگی استوار بوده است. بنابراین کلاس درسی که دارای انسجام و اهداف روشن باشد و دستخوش بی‌نظمی و تعارض نشود، فرصت‌های بسیار بیشتری برای یادگیری و به تبع آن موفقیت درسی یادگیرندگان خود فراهم می‌آورد (آدلمن و تایلر^{۲۱}، ۲۰۰۵).

به عقیده‌ی بردون^{۲۲} (۲۰۰۳) در مدیریت کلاس باید رابطه‌ی اجتماعی مثبت و فعال در یادگیری را تشویق کند بدیهی است که در آموزش و تعلیم و تربیت دانش‌آموزان رابطه مناسب و متقابل دو طرفه بسیار مهم است. برای انجام این کار، معلم باید بر اساس یک سبک مدیریتی که مبتنی بر روابط سازنده و مولد با دانش‌آموزان است، عمل کند.

۴-۲- نظریات مرتبط با سبک مدیریت کلاس درس

نظریه‌های زیادی پیرامون مدیریت کلاس درس در سالهای اخیر شکل گرفته است. هاردین (۲۰۰۸) بیان می‌کند که این نظریه‌ها می‌توانند به سه دسته گسترده که بر اهداف کلاس درس تمرکز دارند، تقسیم شوند (به نقل از سی وب، ۲۰۱۳). اولین دسته نظریه مدیریت کلاس، برقراری نظم و انضباط می‌باشد. اصول برخاسته از این دسته، عبارت است از: معلم مسئول حفظ کنترل کلاس است. انضباط قبل از آموزش مطرح می‌باشد و باید عواقب و پیامدهایی برای رفتارهای نامناسب فراگیران وجود داشته باشد. دومین دسته از نظریه‌ها، تحت عنوان سیستم مشخص می‌شوند. این دسته از نظریه‌ها بر اهمیت مدیریت نظام‌دار کلاس تأکید می‌ورزند؛ بنابراین از معلمان انتظار می‌رود که فعالیت‌های یادگیری مناسبی را برای فراگیران خود با در نظر گرفتن هرگونه اختلالات و مشکلات احتمالی در حین اجرای این فعالیتها، طراحی و سازمان‌دهی نمایند. این مدل به جای اینکه بر واکنش به مشکلات به وجود آمده تمرکز نماید، بر جلوگیری از وقوع مشکلات تمرکز دارد. سومین دسته از این نظریه‌ها نیز تحت عنوان آموزش مشخص می‌گردد. این دسته بر تدریس رفتارها و مهارت‌های اجتماعی مناسب تمرکز دارد و به‌جای اینکه به توسعه رفتار در یک

²¹ Adelman & Taylor

²² Berdon

موقعیت و زمان خاص توجه داشته باشد، به دانش آموزان کمک می‌نماید تا تعاملات مثبت خود را در سرتاسر زندگی شان توسعه بخشند (نظری، امینی بخش، پارسا و شیخی، ۱۳۹۴).

برخی دیگر نیز مدیریت کلاس را یک ساختار چندوجهی می‌دانند که سه بعد گسترده را دربرمی‌گیرد. این سه بعد، شخصیت، تدریس و برقراری نظم را شامل می‌شود. بعد شخصیت باورهای معلم در مورد شخصیت دانش‌آموز و فعالیت‌های معلم را که منجر به توسعه فردی دانش‌آموزان می‌گردد شامل می‌شود. این بعد با ادراک معلم از ماهیت کلی توانایی‌های دانش‌آموزان، انگیزه و به طور کلی با جو روانی کلاس در ارتباط است. بعد تدریس، دربرگیرنده تمام فعالیت‌های معلم در راستای ایجاد و حمایت از فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان در کلاس درس است اما علاوه بر این سازمان‌دهی فیزیکی کلاس درس و استفاده مطلوب از زمان را نیز دربرمی‌گیرد. بعد سوم مدیریت کلاس درس یعنی انضباط به تمام فعالیت‌های معلم جهت ایجاد استانداردهای مناسب رفتار در کلاس درس اشاره دارد (دیجی جیک و استوجیل کویک^{۲۳}، ۲۰۱۱).

مدیریت کلاس درس ساختاری چند بعدی است که دربرگیرنده سه بعد وسیع است که شامل ابعاد شخصیتی، تدریس و انضباطی است. بعد شخصیتی دربردارنده باورهای معلم درباره‌ی شخصیت دانش‌آموزان و فعالیت‌های معلمان است که برای پیشرفت شخصی دانش‌آموزان لازم است. این بعد به درک معلمان از ماهیت کلی توانایی‌ها، انگیزش و شرایط فیزیکی دانش‌آموزان مرتبط است. بعد تدریس دربرگیرنده‌ی آن چیزی است که معلم برای ایجاد و حفظ فعالیت‌های یادگیری در کلاس درس انجام می‌دهد و همچنین آرایش فیزیکی مکان و استفاده از زمان است. بعد انضباطی به فعالیت‌هایی که به وسیله معلم برای ایجاد استانداردهای مناسب رفتار در کلاس درس اشاره دارد (دیجی جیک و استوجیل کویک^{۲۴}، ۲۰۱۱).

به عقیده‌ی ریداوت و وین دل^{۲۴} (۲۰۱۰)؛ بین سبک مدیریت کلاس اساتید و عقاید و باورهای آنان در باره آموزش؛ برقراری روابط با همکاران خود برای دریافت بازخورد و کسب تجارب آنان؛ میزان شرکت معلمان در برنامه‌های آموزشی جدید و توانمندی آنان برای ایجاد رهبری تحولی در مدرسه ارتباط تنگاتنگی وجود دارد.

۲-۵- انواع سبک‌های مدیریت کلاس

روش‌های مدیریت کلاس بسیار متنوع هستند. هر معلمی با توجه به مقتضیات محیطی و مقطع تحصیلی نوع یا انواعی از روشها و فونونی که به نظر او بیشترین اثر را بر روی دانش‌آموزان دارد، انتخاب و آن‌ها را در امر مدیریت و کلاس داری به کار می‌گیرد.

²³ Djigic & Stojiljkovic

²⁴ Rideout & Windle

این سبکها در یک پیوستار به سه رویکرد تقسیم می‌شود. رویکرد غیر مداخله‌گرا که بر اساس باور انسان‌گرایان فرض بر این است که کودک انگیزه درونی برای شناخت دنیای واقعی دارد و نیازی به تحریک بیرونی ندارد؛ چراکه رشد تحت‌غریزه پدید می‌آید. پذیرش دانش‌آموز از سوی معلم، این پذیرش و محبت، مثبت و غیر مشروط است، یعنی مشروط به رفتار خوب یا بد کودک نیست. راجرز این توجه را لازمه رسیدن به رشد همه‌جانبه و خود شکوفایی میداند؛ یعنی معلم انسان‌گرا، به فراگیران نمی‌گوید چه چیز درست و چه چیز اشتباه است یا چه کاری برای حل مسأله باید انجام شود؛ چراکه معلم باور دارد فراگیران، خود قادر به یادگیری و کنترل رفتار خویش هستند (مارتین، ۱۹۹۷). بر اساس رویکرد عدم مداخله فراگیر انگیزه درونی برای شناخت دنیای واقعی دارد و نیازی به تحریک بیرونی ندارد. در این دیدگاه معلم باور دارد که باید به فراگیران فرصت داد تا در انتخاب مواد آموزشی، در تعیین روش مطالعه و برقراری نظم در کلاس مشارکت داشته باشند.

رویکرد مداخله‌گرایان که در مقابل غیر مداخله‌گرایان قرار دارد. بر اساس فرض اصلی این رویکرد، محیط بیرونی، رشد را شکل می‌دهد. مکتب تغییر رفتار یا رفتارگرایی پایه‌تئوریک این رویکرد است. نظریه اسکینر و پاولف از نخستین نظریه‌هایی هستند که در روانشناسی مقدماتی به وجود آمد. شرطی‌سازی کلاسیک، شرطی‌سازی فعال، تنبیه، تقویت، محرک و ... از اصطلاحات کلیدی این مکتب هستند. معلم رفتارگرا علت بد رفتاری فراگیران را تأثیر نیروهای محیط بیرون میداند و بر اساس این باور سعی بر دخالت و کنترل رفتار دانش‌آموز جهت تغییر و بهبود دارد. یکی از معروفترین نظریه‌های مدیریت کلاس مبتنی بر رویکرد مداخله - گرایان، تئوری "انضباط جرات‌ورزانه" لی کانتر است. به عقیده وی یک معلم جرات‌ورز، معلمی است که انتظاراتش را به وضوح بیان میکند و فراگیران را از پیامدهای ناشی از برآورده کردن یا برآورده نکردن این انتظارات آگاه میکند، از خطاها چشم‌پوشی نمی‌کند. معلم مداخله‌گر، تلاش میکند با اعمال کنترل و نظارت بیشتر بر فعالیت‌ها و رفتار فراگیران و تأکید بر قوانین و انضباط کلاس، به اهداف آموزشی دست یابد (بیلی و ریچاردز، ۲۰۰۰).

بر اساس دیدگاه عدم مداخله محیط بیرونی، شکل‌دهنده به رشد می‌باشد و فراگیر نیز بر مبنای شرایط محیطی تکامل می‌یابد. معلم بخشی از شرایط محیطی تلقی می‌شود و وظیفه‌اش اداره‌ی محیط و تغییر رفتار فراگیر با استفاده از اصول شرطی‌سازی است.

رویکرد تعامل‌گرایان که در میان دو رویکرد بالا قرار دارد، بر مبنای پیش‌فرضهای مکتب روانشناسی اجتماعی، هم بر فعالیت‌هایی تأکید دارد که فرد برای تغییر محیط انجام می‌دهد؛ و هم به عوامل محیطی توجه دارد که بر فرد اثر می‌گذارد. اصول نظری تعامل‌گرایان را آلفرد آدلر و درکرز توسعه داده‌اند، چارچوبی نظری برای این رویکرد به وجود آورده است. با توجه به روش‌های مذکور معلمین بایستی دانش

و آگاهی لازم در زمینه نحوه مدیریت کلاسهای تربیت بدنی را داشته باشند. گرچه معلمان به ندرت از یک شیوه خاص استفاده می‌کنند، به کارگیری هر روش تدریس و تلفیق این روشها، حتی در یک جلسه تدریس به موقعیت و هدف آموزش بستگی دارد. عوامل مؤثر در استفاده از شیوه های مذکور شامل سن، میزان تجربه دانش آموزان، مرحله یادگیری، محتوای تدریس، سطح فعالیت، منابع در دسترس، تعداد شاگردان، زمان در دسترس، ویژگی های و نگرش معلمان است. انتخاب روش مدیریت و تدریس مناسب در کلاسهای درس بستگی به خصوصیتها و تجربه های دانش آموزان، نوع حرکت یا مهارت مورد آموزش، اهداف آموزشی و وسایل و امکانات موجود دارد. در این رویکرد که بر مبنای مکتب روانشناسی اجتماعی، هم بر فعالیت هایی تاکید دارد که فرد برای تغییر محیط انجام می دهد و هم به عوامل محیطی توجه دارد که بر فرد اثر می گذارد (بیلی، ۲۰۰۰).

۶-۲- سرزندگی

یکی از مسائلی که امروزه توجه زیادی را به خود جلب کرده است، بحث بهزیستی ذهنی^{۲۶} و سرزندگی^{۲۷} است. سرزندگی به عنوان یکی از مؤلفه های بهزیستی ذهنی در بسیاری از نظام های پژوهشی مطرح می باشد. اهمیت توجه به این مسأله تا حدی است امروزه در مورد بهزیستی ذهنی شاخص های ملی تهیه می شود و آن قدر این مسأله اهمیت دارد که هر کشور یک شاخص ملی بهزیستی ذهنی را برای جامعه خود تدوین کرده است (سیادتیان، عطایی، قمرانی، ۱۳۹۳).

پدیده سرزندگی به عنوان تجربه هشیارانه فرد از داشتن انرژی و حسن زندگی است. در واقع سرزندگی بازتاب سلامت روان شناختی و جسمی است (سیادتیان و همکاران، ۱۳۹۳).

احساس سرزندگی نوعی تجربه خاص روانشناختی است که در این تجربه افراد در خود احساس شور و روحیه می کنند (رایان و فردریک^{۲۸}، ۲۰۱۳)

به اعتقاد رایان و فردریک، سرزندگی انرژی نشات گرفته از خود فرد است این انرژی از منابع درونی و نه تهدید اشخاص در محیط، نشات می گیرد؛ به عبارت دیگر سرزندگی احساس سرزنده بودن، نه تحریک و نه اجبار به انجام دادن آن است؛ به هر میزان که افراد کمتر دچار تعارض باشند از سازوکار سرکوب رهایی یافته و بیشتر احساس سرزندگی، خلاقیت، خودشکوفایی و انرژی در آنها بیشتر است. وقتی فردی کاری را به طور خودجوش انجام می دهد نه تنها احساس خستگی و ناامیدی به او دست نمی دهد، بلکه احساس می کند انرژی و نیروی او افزایش یافته است. به طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنی دار سلامت ذهنی است (دویجن^{۲۹}، ۲۰۱۴).

²⁶ Subjective Well- being

²⁷ Vitality

²⁸ Ryan& Frederick

²⁹ Duijn

۷-۲- تعریف سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی عبارت است از توانایی دانش‌آموزان برای موفقیت در برخورد با موانع و چالش‌های تحصیلی که به‌نوعی در زندگی تحصیلی جاری آن‌ها روی می‌دهد؛ مانند عملکرد ضعیف در تکلیف، دشواری تکلیف و رقابت عجولانه و... به عبارتی، سرزندگی تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی را در چارچوب زمینه روانشناسی مثبت منعکس می‌کند. البته سرزندگی تحصیلی از تاب‌آوری متمایز است؛ زیرا سرزندگی تحصیلی به عنوان توانایی در نظر گرفته می‌شود که در چالش‌ها، مشکلات و موانع عادی و جاری زندگی تحصیلی به دانش‌آموزان کمک می‌کند در حالی که تاب‌آوری به طور خاص به ظرفیت افراد برای پاسخ‌دهی سازنده به چالش‌ها و موانع اصلی اشاره دارد و در شرایط سخت یاری‌رسان است. به عنوان مثال، نمرات پایین نیازمند پاسخی سرزنده است ولی شکست تحصیلی سخت با تاب‌آوری در ارتباط است. همچنین اضطراب ناشی از امتحان با سرزندگی تحصیلی و اضطراب شدید که در عملکرد تحصیلی و یادگیری اختلال ایجاد می‌کند، نیازمند تاب‌آوری است. بر این اساس، سرزندگی تحصیلی، در زندگی همه ی دانش‌آموزان وجود دارد، در حالی که تنها برخی از آن‌ها تاب‌آوری را در دوران تحصیلی خود تجربه می‌کنند (حقیقی، ۱۳۹۲).

سرزندگی آموزشی به پاسخی مثبت، سازنده و انطباقی اشاره می‌کند که شامل انواع چالش‌ها و موانعی که در موقعیت‌های روزمره و عادی آموزشی اتفاق می‌افتد (پوت وین، کوننورس، سیمس و دوگلاس-وسورن، ۲۰۱۲). سرزندگی آموزشی سازه‌ای است که از درون روان‌شناسی مثبت برخاسته (مارتین، ۲۰۱۴) و به این واقعیت اشاره دارد که آن می‌تواند دانش‌آموزان را توانا کند تا به موفقیت‌آمیزی با موانع و چالش‌های تحصیلی هم چون نمرات ضعیف، فشار امتحان، تکالیف سخت و دشواری که در طول تحصیل و مدرسه رخ می‌دهد به مقابله برخیزند (مارتین و مارش، ۲۰۰۸) و از عوامل ثمربخش و موفقیت‌آمیز در زندگی تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد (سبزی و فولادچنگ، ۱۳۹۴).

همچنین سرزندگی آموزشی، سرزندگی و تحمل کردن روان‌شناختی روزمره در مدرسه را منعکس می‌کند (مارتین و مارش، ۲۰۰۸). سرزندگی روان‌شناختی به فرایند پویای انطباق و سازگاری مثبت با تجارب تلخ و ناگوار در زندگی گفته می‌شود (مارتین و مارش، ۲۰۰۶).

سرزندگی را در محیط آموزشی به عنوان احتمال موفقیت بسیار بالا در مدرسه و سایر موقعیت‌های زندگی به رغم مصائب و دشواری‌های محیطی می‌دانند. در محیط آموزشی دانش‌آموزان دارای سرزندگی، به‌رغم موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق می‌شوند (کابرا و پادبلا، ۲۰۰۴).

به‌طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنی‌دار سلامت ذهنی است سرزندگی تحصیلی به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه‌ی مداوم و جاری تحصیلی، تجربه

Title and Author: Relationship between classroom management perceptions and teacher's educational support with educational vitality of students with learning disabilities/Afshin Saberifard

Supervisor: Dr Taghi Akbari

Graduation date: 16 Sep 2019

Number of pages: 80

Abstract

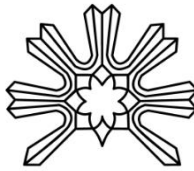
Research Aim: The purpose of this study was to relationship between between classroom management perceptions and teacher's educational support with educational vitality of students with learning disabilities.

Research method: The research method was descriptive-correlation. The statistical population of this research was all Students with secondary learning disabilities in Yasuj city during the academic year of 2017-2018 Among them, 20 students non-random sampling method available selected and responses were Sanders & Planck (2005) teacher support questionnaire, Dehghanizadeh et al. (2012) academic vitality questionnaire, and Martin & Boulder (2008) class management style perception questionnaire. Data analysis was performed through pearson's correlation coefficient and regression analysis.

Findings: The results showed that there is a significant positive relationship between perception of interactive classroom management style and teacher's academic support with academic performance of students with disability and on the other hand, intervention management style is a negative predictor of academic vitality. But non-interventionist style is not a significant predictor of academic vitality ($p < 0.01$).

Conclusion: Therefore, it can be concluded that perceptions of classroom management style and teacher academic support are variables related to students' academic vitality.

Keywords: Perception of classroom management style, academic support, academic vitality.

University of Mohaghegh Ardabili
Faculty of Educational Science and Psychology
Department of Rehabilitation counseling

Thesis submitted in partial fulfillment for the degree of
Choose an item. in Educational Psychology

Relationship between classroom management perceptions and teacher's educational support with educational vitality of students with learning disabilities

By:
Afshim Saberifard

Supervisor:
Taghi Akbari (ph.D)

Advisor:
Esmael Sadri (ph.D)

September 2019